

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પરિચય - ૨

(સમય : બપોરે ૨ થી ૪.૧૫)

(રવિવાર, ૧૬ જુલાઈ, ૨૦૧૭)

- નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.
(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.
(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ : ૧) પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (આંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓) કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા. ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોવ ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૭માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ કિશોર સત્સંગ પરિચય, અગિયારમી આવૃત્તિ - મે, ૨૦૧૫)

પ્ર.૧ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : - કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “અમારી ખોટ આજે ખબર પડી.” (૮/૧૭-૧૮) ⇒ ઘનશ્યામદાસ - શિષ્યોને
⇒ સ્વામીનું સાચું સ્વરૂપ ઓળખાયા પછી ઘનશ્યામદાસ પોતાના શિષ્યોને પણ સ્વામીના સ્વરૂપની વાત કરતાં કહેતાં.
૨. “એવું અમે ક્યારે કર્યું છે ?” (૮/૨૦) ⇒ મહારાજ - પ્રેમાનંદ સ્વામીને
⇒ પ્રેમાનંદ સ્વામીએ ‘મેરો કંગન નિકારી ગયો રે ...’ કીર્તન બનાવ્યું ત્યારે મહારાજ કહે છે.
૩. “વૃદ્ધ ડોસાનું કારજ બગડશે.” (૧૬/૪૭) ⇒ શેઠિયાઓ - હિમરાજભાઈના દીકરાઓને
⇒ હિમરાજભાઈના કારજનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે સત્સંગ મુકાવવાનો લાગ જોઈને ધંધુકાથી ગોંસાઈજનો સંદેશો લઈને આવેલા શેઠિયાઓ સત્સંગ મુકવાની વાત કરતાં કહે છે.

પ્ર. ૨ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ) (કુલ ગુણ : ૬)

૧. પતિએ રાજબાઈનો ત્યાગ કર્યો. (૧૮/૫૩)
જ. રાજબાઈ પરણીને સાસરે આવ્યા તે જ રાત્રે પોતાના ઓરડામાં પલંગ ઉપર બેસીને શ્રીજીમહારાજનું ધ્યાન કરતાં હતાં. તે વખતે તેમના પતિ ઓરડામાં દાખલ થયા અને જોયું તો તેને પલંગ ઉપર સિંહ બેઠો હોય તેવું ભયંકર સ્વરૂપ દેખાયું. તે ચીસ પાડી ને બહાર નીકળી ગયા. માને કહ્યું : ‘મારે આ બાઈ ન જોઈએ.’ એમ કહી કાગળ લખી આપી રાજબાઈને ગઢડે મોકલી દીધાં.
૨. મન અને ઈન્દ્રિયોને સ્થિર કરવાનું સાધન મૂર્તિપૂજા છે. (૫/૧૩)
જ. પરમાત્મા સર્વવ્યાપક છે. જડ અને ચેતનમાં પણ છે. છતાં પ્રતિષ્ઠા કરેલી મૂર્તિમાં સર્વ પ્રકારે રહેલા છે. તેથી મન અને ઈન્દ્રિયોને સ્થિર કરવાનું અને પરમાત્માની પ્રાપ્તિ કરવાનું મૂર્તિપૂજા એક સાધન છે.
૩. અઢાર હરિભક્તો ત્યાગી થઈને ભુજ આવ્યાં. (૧૮/૫૭)
જ. ભાદરાથી મહારાજે અઢાર હરિભક્તોને પત્ર લખ્યો, અને તેમને જેતલપુર ભાઈરામદાસ સ્વામી પાસે જઈ, ત્યાગી થઈ ભુજ આવવા જણાવ્યું હતું. તેથી અઢાર હરિભક્તો ત્યાગી થઈ ભુજ આવ્યાં. તેમને સૌને અતિશય રાજી થઈને ભેટ્યા.

પ્ર.૩ ‘અરદેશર કોટવાલ’ (૪/૮-૧૦) - પ્રસંગ ઉપર પંદર લીટીમાં ટૂંકનોંધ લખો. (વર્ણનાત્મક) (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

ભાઈચંદભાઈના સમાગમથી સત્સંગી થયેલા અરદેશરજી સુરતમાં મહારાજનું સામૈયું કરવા આવ્યા હોવાથી વિરોધીઓની ઉપદ્રવ કરવાની ઈચ્છા મનમાં જ રહી ગઈ. રાજાના કોટવાલ શ્રી અરદેશર પારસી હોવા છતાં ભાઈચંદભાઈના નિકટના મિત્ર હતા.

તેઓએ એક દિવસ ભાઈચંદભાઈને પૂછ્યું : ‘આપણે સંભારીએ અને તત્કાળ મદદ કરે એવો કોઈ ભગવાન અત્યારે પૃથ્વી ઉપર પ્રગટ છે ?’ - ભાઈચંદભાઈ એ કહ્યું : હાલમાં તો સ્વામિનારાયણ - ‘મારા ઈષ્ટદેવ એવા ભગવાન છે. જ્યારે તમોને મુશ્કેલી આવે ત્યારે સ્વામિનારાયણને સંભારજો, જરૂર તમારી રક્ષા કરશે.’ - બીજાના રાગ દ્વેષનો ભોગ બનેલા અરદેશરની કોટવાલની પદવી રાજાએ છીનવી લીધી નિરાશ થયેલા અરદેશરજીએ એક રાત્રે પ્રાર્થના કરતાં કહ્યું : ‘હે ભાઈચંદભાઈના ભગવાન સ્વામિનારાયણ ! મારી રક્ષા કરો ને લાજ રાખો.’ સ્વપ્નમાં શ્રીજીમહારાજે દર્શન દઈ કપાળમાં કુંકુમનો ચાંદલો કરીને કહ્યું : ‘સવારના રાજા તમને સૂબાગીરી પાછી આપશે.’ સવારમાં અરદેશરજી જાગ્યા ત્યારે દર્પણમાં જોતા પોતાના કપાળમાં ચાંદલો જોઈને આશ્ચર્ય થયું. મહારાજના વચન પ્રમાણે સવારે રાજાએ બોલાવી માનપૂર્વક સૂબાગીરી પાછી સોંપી. તેમણે આ વાત ભાઈચંદભાઈને કરી અને જ્યારે શ્રીજીમહારાજ સુરત પધાર્યા ત્યારે ભવ્ય સ્વાગત કરી દર્શન-સમાગમનો લાભ લેવાની ઈચ્છા પ્રગટ કરી. શ્રીજીમહારાજ સુરત પધાર્યા ત્યારે સ્વાગત કરવા શ્રી અરદેશર કોટવાલ હરિભક્તો સાથે ઠેઠ અશ્વિનીકુમારના ઘાટ સુધી ધામધૂમપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. મહારાજે રાજા થઈને પોતાની પાઘ સ્મૃતિરૂપે ભેટ આપી, જે હજી પણ તેમના વારસોએ પ્રસાદીનો મહિમા જાણી સાચવી રાખી છે.

પ્ર.૪ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

નોંધ : અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહીં.

૧. વસિષ્ઠ અને વિશ્વામિત્ર ઋષિ વચ્ચે કયો સંવાદ થયો ? (૧૪/૩૮)
- જ. વસિષ્ઠ અને વિશ્વામિત્ર ઋષિ વચ્ચે સંવાદ થયો કે ‘સાઠ હજાર વર્ષનું તપ અધિક કે લવ સત્સંગનું ફળ અધિક.’
૨. વરતાલમાં મંદિર કરવાની મહારાજે કોને આજ્ઞા કરી ? (૧૦/૨૨)
- જ. સદ્ગુરુ બ્રહ્માનંદ સ્વામીને વરતાલમાં મંદિર કરવાની મહારાજે આજ્ઞા કરી.
૩. શ્રીજીમહારાજે સ્ત્રીઓનું ઉત્તમ રક્ષણ કેવી રીતે કર્યું છે ? (૧/૧)
- જ. પતિવ્રતા સ્ત્રીની નિંદા ન કરવી એવી આજ્ઞા કરીને શ્રીજીમહારાજે સ્ત્રીઓનું ઉત્તમ રક્ષણ કર્યું છે.
૪. દામોદરભાઈ શ્રીજીમહારાજને કેવા માનતા ? (૧૩/૩૭)
- જ. દામોદરભાઈ શ્રીજીમહારાજને સર્વોપરી, સર્વ અવતારના અવતારી, સર્વ કારણના કારણ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણ માનતા.
૫. શ્રીજીમહારાજે નિયમ પાલન માટે વચનામૃતમાં શું કહ્યું ? (૨૧/૬૮)
- જ. મોટાપુરુષની આજ્ઞામાં જે વર્તે છે તે જ આત્મસત્તારૂપે વર્તે છે એવું વચનામૃતમાં શ્રીજીમહારાજનું વચન છે.

પ્ર.૫ ‘હીરો કોઈ રીતે ....’ (૨૫/૨/૭૯-૮૦) - ‘સ્વામીની વાત’ પૂરી કરી તેનું નિરૂપણ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

“હીરો કોઈ રીતે ફૂટે નહીં પણ માકડના લોહીથી ફૂટે તેમ વાસના કોઈ રીતે ટળે નહીં પણ મોટાપુરુષ કહે તેમ કરે, તેનો ગુણ આવે ને ક્રિયા ગમે તો વાસના ટળે, નીકર સાધન તો સૌભરી આદિકનાં કેવાં ? પણ વાસના ટળી નહીં.”

વાસના એટલે ઈચ્છા-તૃષ્ણા ટળવી બહુ કઠણ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી - વાસના તપથી કે પુરુષાર્થથી ટળતી નથી. જૂનાગઢમાં એક નાગર બ્રાહ્મણ - સ્વાદિયા - ભોજનના સ્વાદમાં ફેર - થાળી પછાડે - કુટુંબીઓને આ ટેવથી ત્રાસ. નાગર હરિભક્ત મંદિરે દર્શને જતા. - દૂરથી પગે લાગે - તેમના ત્રાસથી કંટાળી માતાએ બીજા હરિભક્ત મારફત ગુણાતીતાનંદ સ્વામીને પોતાના દુઃખની વાત કહેવડાવી - બીજા દિવસે સ્વામીએ તેમને કથામાં બેસાર્યા- સ્વામીના જમવાનો - વિચાર ‘સ્વામી શું જમતા હશે ?’ - સ્વામીને બાળમુકુંદ સ્વામીએ પત્તરમાં રોટલાનો ભૂકો - છાશ રેડી - હરિભક્તના મનમાં દૂધપાક હશે - અંતર્યામીપણે સંકલ્પ - પત્તરમાં પાણી રેડ્યું - પાસે આવીને જોયું - આશ્ચર્ય - ‘અહો ! આવા મોટા મંદિરના મહંત રોટલોને છાશ જ જમે.’ - સ્વામી નિઃસ્વાદી - ગુણ લેવાથી અંતરનું પરિવર્તન - ઘેર આવી બોલ્યા વગર જમ્યા. રસાસ્વાદ ટળી ગયો. - પાકા સત્સંગી થયા. તેથી શ્રીજીમહારાજ કહે છે કૂતરા જેવો કામી - સંતને નિષ્કામી જાણે તો પોતે નિષ્કામી થાય - સંતને નિર્દોષ જાણે તો પોતે નિર્દોષ થાય - મોટા પુરુષનો ગુણ આવે-ક્રિયા ગમે તો વાસના ટળી જાય- વાસના ટાળવા માટે સાધન કરતાં સત્પુરુષનો સંગ શ્રેષ્ઠ છે.

પ્ર.૬ નીચે આપેલાં કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક વગેરે માંગ્યા મુજબ પૂર્ણ કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક અડધા સાચા હોય તો એક (૧) ગુણ આપવો.

૧. હે હરિ હરિ પ્રભુ કરુણા કરી ; નરનારી ઉગારવાને નરતનુ ધરી.....
અક્ષરધામી છો બહુનામી, સ્વતંત્ર સર્વાધાર; કળીમળ બળ જે પ્રબળ થયો, હરિ તેના છો હરનાર.... (૨/૬)
૨. મોહનજીની રે, લીલા અતિ સુખકારી, આનંદ આપે રે, સૂણતાં ન્યારી ન્યારી.
ક્યારેક વાતો રે, કરે મુનિવર સાથે, ગુચ્છ ગુલાબનાં રે, ચોળે છે બે હાથે. (૨૦/૬૦)
૩. બહિરીક્ષણલોકમાનુષં નિજદત્તામ્બકદર્શિનાં હરિમ્। ભજનીયપદં જગદ્ગુરું સહજાનન્દગુરું ભજે સદા॥ (૧૧/૬/૩૩)
૪. ગુણિનાં ગુણવત્તાયા ..... યાન્તિ વિદોઽપ્યધઃ ॥ (૨૮/૧/૧૧) - શ્લોકનું ગુજરાતી ભાષાંતર લખો.
વિદ્યાદિક ગુણવાળા જે પુરુષ તેમના ગુણવાનપણાનું એ જ પરમ ફળ જાણવું. કયું તો જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને વિષે ભક્તિ કરવી અને સત્સંગ કરવો અને એમ ભક્તિ અને સત્સંગ એ બે વિના તો વિદ્વાન હોય તે પણ અધોગતિને પામે છે.

પ્ર.૭ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ : - કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “ધન અને સ્ત્રીમાં સુખ નથી.” (૫/૮)

⇒ પ્રાગજી ભક્ત - સ્વામીને (ગુણાતીતાનંદ સ્વામીને)

⇒ સ્વામીએ પ્રાગજી ભક્તને કહ્યું : ‘જા તને ખૂબ રૂપિયા મળશે ને તું ઘેર રહીને સંતોનો સમાગમ કરજે.’ ત્યારે કહે છે.

૨. “હું તેમના દ્વારા સત્સંગમાં પ્રગટ છું.” (૧૭/૩૨)

⇒ હરિકૃષ્ણ મહારાજની મૂર્તિ - ગિરધરભાઈને

⇒ વચનામૃતમાં કહ્યા તેવા સત્પુરુષની સત્સંગમાં શોધ કરી પણ મન ક્યાંય ઠર્યું નહીં. તેથી વરતાલમાં હરિકૃષ્ણ મહારાજની મૂર્તિ પાસે એક પગે ઊભા રહી એક માસ માળા કરી. ત્યારે પ્રસન્ન થયેલા મહારાજે દર્શન દઈને કહ્યું.

૩. “તને સત્સંગમાંથી વિમુખ કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે.” (૧૪/૨૭)

⇒ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી - પ્રાગજી ભક્તને

⇒ આચાર્ય ભગવત્પ્રસાદજી મહારાજે ઠપકો આપવા સ્વામીને ઊના તેડાવ્યા ત્યારે સ્વામી સાખી બોલ્યા. ભગતજીએ વાતનો મર્મ પૂછ્યો. ત્યારે સ્વામી કહે છે.

પ્ર.૮ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ) (કુલ ગુણ : ૬)

૧. પોતાના આશ્રિતોના ગુરુપદે સ્વામીએ પ્રાગજી ભક્તને સ્થાપ્યા. (૧૦/૨૧)

જ. પાત્ર ઘડાઈ ગયું. બ્રહ્મરસથી પૂર્ણ થયું. સ્વામી પોતાનો ઐશ્વર્ય-પ્રતાપ પ્રાગજી ભક્ત દ્વારા જણાવવા લાગ્યા. સ્વામી કહેતા : ‘આ પ્રાગજી આટલી બધી સેવા કરે છે ને અખંડ ભજન કરે છે. તે એની ઈચ્છા નહીં હોય તો પણ સૌ એને ગુરુ કરશે. એમ કહી પોતાના સર્વ આશ્રિતોના ગુરુપદે પ્રાગજી ભક્તને સ્થાપ્યા.

૨. પ્રાગજી ભક્તે સ્વામી પર દેહ કુરબાન કર્યો. (૬/૧૧)

જ. મોટા મોટા યૂનાના કોથળા ખભે ઊંચકી લાવે. હવાડામાં યૂનો ને પાણી ભેગાં કરી પોતે પગથી કચરે. સૌના પ્રત્યે દિવ્યભાવ રાખી સેવામાં ઓતપ્રોત થઈ ગયા. કોઈ કહે ‘પ્રાગજી ! યૂનાના છેરથી આંધળો થઈશ.’ ત્યારે કહેતાં : ‘સ્વામી ઉપર મારો દેહ કુરબાન છે, મારે એમને રાજી કરવા છે.’

૩. ઊનાના કમા શેઠે પ્રાગજી ભક્તની માફી માગી. (૧૨/૨૫)

જ. ઊનાના કમા શેઠને પ્રાગજી ભક્તે સ્વામીનો મહિમા કહ્યો. તે શેઠે ઉચ્કેરાઈને પ્રાગજી ભક્તને ધોલ મારી દીધી. તે જ રાત્રે સ્વપ્નમાં મહારાજે શેઠને દર્શન દઈને કહ્યું : ‘પ્રાગજી ભક્તની માફી માગો’. શેઠે સવારે સભામાં આવી પ્રાગજી ભક્તને દંડવત્ કરી માફી માગી અને પગે લાગીને ધોતિયું ઓઢાડ્યું.

પ્ર.૯ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈપણ એક પ્રસંગ ઉપર પંદર લીટીમાં ટૂંકનોંધ લખો. (વર્ણનાત્મક) (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. વાંસદાના દીવાનને સત્સંગ (૨૩/૪૨-૪૪) - યજ્ઞપુરુષદાસજીના સમાગમથી વાંસદાના દીવાન અમીન ઝવેરભાઈ નાથાભાઈને ભગતજીનાં દર્શન સમાગમની ઘણી જ ઉત્સુક્તા જાગી. આચાર્ય મહારાજ તથા કોઠારી ઉપર બે-ત્રણ પત્રો લખ્યા. આચાર્ય મહારાજ અને કોઠારીની આજ્ઞા મળતાં ભગતજી ત્રણ ચાર હરિભક્તોને લઈને બીલીમોરા થઈને વાંસદા પધાર્યા. ખાનદેશથી વિજ્ઞાનદાસજીને પણ બોલાવ્યા. દીવાને ભગતજીનું સારું સ્વાગત કર્યું તથા તેમનાં પત્ની પણ ભગતજીની સેવામાં અખંડ ખડે પગે રહેવા લાગ્યા. તેઓ વેદાંતી હતા. તેથી ભગતજીએ તેમને જીવ, ઈશ્વર, માયા, બ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મ એ પાંચ અનાદિ તત્વોની, ‘વચનામૃત’ તથા અન્ય શાસ્ત્રોનાં આધારે ઘણી સૂક્ષ્મ વાતો કરી. તેમજ આજ્ઞા ઉપાસનાનું રહસ્ય સમજાવ્યું. એક રાત્રે નિયમ-ચેષ્ટા કરીને સૂતા પછી ભગતજી એકાએક બેઠા થઈ ગયા. એક શ્વાસે ભજન કરવા લાગ્યા. એમની સાથે દીવાન સાહેબ અને બીજા હરિભક્તો પણ જાગી ગયા. ઘડી એક પછી ભગતજી જાગ્રત થયા ને સૌને સંબોધીને કહેવા લાગ્યા : ‘જેને ભગવાન વશ કરવા હોય અને અખંડ ભજન કરવું હોય તેને ફડકી ફડકીને જાગવું ને ભજન કરવું. મુમુક્ષુને હરણફડકો ને કાકનિદ્રા જોઈએ. આપણે માથે ઈન્દ્રિયો અંતઃકરણરૂપ શત્રુ છે તે ઊંધ કેમ આવે? માટે ખાતાં-પીતાં, સૂતાં-જાગતાં ભજનનો આગ્રહ રહે તો જીવ ધારે તે કરી શકે.’ બ્રહ્મ પરબ્રહ્મનાં ગહન તત્વોની વાતો સાથે ભગતજી વ્યાવહારિક જ્ઞાન પણ આપતાં અને કહેતા : ‘તમારે બ્રહ્મરૂપ થઈ ભગવાનની સેવામાં રહેવું હોય તો ધર્મ દેહ પાળવો. ધર્મથી જ્ઞાન ટકે ને વિવેક સ્થપાય અને વૈરાગ્ય પ્રગટે. જ્ઞાનાંશના વૈરાગ્યથી વિષયાસક્તિ છૂટી જાય ને ભગવાનમાં આત્મારૂપે પ્રીતિ થાય. દેહે કરીને અગિયાર નિયમ પાળવા અને મન-વચન કરીને પણ તેમ વર્તવું. ભક્તિ પતિવ્રતા છે તે ધર્મ હશે તો આવશે અને જ્ઞાન-વૈરાગ્ય તેમના પુત્રો છે તે પણ આવશે.’ આવી આવી અદ્ભૂત વાતોથી ભગતજીએ દીવાનજીને ભજનાનંદી થવાનું શિખવડાવ્યું. ભગતજીએ દીવાનજીને વચન આપ્યું કે ‘અંત સમયે મહારાજ સાથે હું તમને તેડવા આવીશ.’ વાંસદાના સમાચાર જાણી આચાર્ય મહારાજે ઘણા રાજી થયા. આચાર્ય મહારાજે ભગતજીને ફેંટો બંધાવ્યો પછી તેમની આજ્ઞા લઈને ભગતજી નડિયાદ થઈને અમદાવાદ પધાર્યા.

૨. સદ્ગુરુ ગોપાળાનંદ સ્વામીના યોગમાં (૨/૩-૬) - પીઠવડી ગામમાં આચાર્ય શ્રીરઘુવીરજી મહારાજ અને ગોપાળાનંદ સ્વામીની પધરામણી થઈ ત્યારે તેમની પૂજા કરવા રાઠોડ ભક્તોએ મહુવાથી પ્રાગજી ભક્તને બોલાવ્યા. દસ વર્ષના પ્રાગજી ભક્તે સભામાં આવ્યા અને આચાર્ય મહારાજ અને સંતોને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી, પૂજા કરી, આરતી ઉતારી. ત્યારે હરિભક્તોએ આચાર્ય મહારાજને આ બાળભક્તની ઓળખાણ આપી. ગોપાળાનંદ સ્વામી બોલ્યા : ‘આ તો પૂર્વના ભક્ત છે. બહુ સમર્થ છે ને હજારોને પ્રભુ ભજાવશે.’ સૌને આ બાળક પ્રત્યે વિશેષ પ્રેમ થયો. ગોપાળાનંદ સ્વામીમાં પ્રાગજી ભક્તને સહજ હેત થવાથી ઝીણાભાઈ રાઠોડ સાથે વર્ષોવર્ષ સ્વામીનો સમાગમ કરવા વરતાલ જવા લાગ્યા. વયોવૃદ્ધ ઝીણાભાઈની સેવા કરતા. વરતાલમાં સ્વામીની બાજુમાં જ પોતાનું આસન રાખતા. યજ્ઞા ને ગોળ ખાઈ લેતા. સ્વામીની સેવા કરતા અને શ્રદ્ધાથી એમની વાતો સાંભળતા. ‘સ્વામી પાસે અખંડ કેમ રહેવાય’ તેવા પ્રશ્નો જવાબ આપતાં સ્વામીએ કહ્યું : ‘શ્રીજીમહારાજને સર્વ અવતારના અવતારી જાણે અને આ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીમાં જીવ જોડી દે તો ત્યાગી રહે અથવા ગૃહસ્થ રહે તો પણ અમારી અને મહારાજની સાથે અખંડ ભેગા રહેવાય.’ ત્યારે પ્રાગજી ભક્તને ગુણાતીતાનંદ સ્વામીનો મહિમા સમજાયો પણ ગોપાળાનંદ સ્વામીમાં હેત હોવાથી તે બાબત લક્ષમાં લીધી નહીં. ત્યાગી થવાનો સંકલ્પ થવા લાગ્યો, પણ ગોપાળાનંદ સ્વામીએ સંસારમાં જ રહીને સત્સંગ કરવાની આજ્ઞા કરી. ક્યારેક ગોપાળાનંદ સ્વામીનું વિસ્મરણ થતાં ગ્લાનિ પામી જતાં. તેથી ગુણાતીતાનંદ સ્વામી તેમને કહેતા : ‘તું સાધુને સેવીને જ્ઞાન પામીશ પછી વ્યવહાર રહેવા છતાં ભગવાન અને સંતને ભૂલી શકીશ નહીં !’ એક વાર ગોપાળાનંદ સ્વામીએ તેમને કહ્યું : ‘પ્રાગજી તું જૂનેગઢ જજે. મેં તને જે કોલ આપ્યા છે, તે ત્યાં પૂરા થશે !’ સંવત ૧૮૦૮માં સ્વામીએ વરતાલમાં માંદગી ગ્રહણ કરી ત્યારે વડોદરાના હરિભક્તોએ સ્વામીને વડોદરા સામી દષ્ટિ કરવા વિનંતી કરી. તે વખતે સ્વામી બોલ્યા : ‘હવે તો અક્ષરધામમાં મહારાજ સામે દષ્ટિ હોય અથવા જૂનાગઢના જોગી સામે દષ્ટિ હોય.’ જ્યારે પ્રાગજી ભક્તે એનું રહસ્ય પૂછ્યું ત્યારે કહ્યું : ‘જૂનાગઢના જોગી ગુણાતીતાનંદ સ્વામી મહારાજને રહેવાનું સાક્ષાત્ અક્ષરધામ છે. શ્રીજીમહારાજ તેમનાથી અણુમાત્ર છેટા નથી. તું પણ તેમની પાસે જજે.’ એમ કહી વૈશાખ વદ ચોથે સ્વામી ધામમાં ગયા.

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

■ નોંધ :- અડધા સાચા જવાબનાં ગુણ આપવા નહીં.

૧. ભાદરોડમાં યજ્ઞપુરુષદાસજી એ શું રસોઈ બનાવી ? (૨૧/૪૧)

જ. ભાદરોડમાં યજ્ઞપુરુષદાસજી એ પૂરણપોળી ને સૂરતી દૂધપાકની રસોઈ બનાવી ભગતજીને જમાડ્યા.

૨. વડોદરામાં કોને કેટલા દિવસની સમાધિ થઈ ? (૨૫/૪૬) જ. વડોદરામાં સીતબાને પાંચ દિવસની સમાધિ થઈ.

૩. જૂનાગઢમાં ભગતજીને ક્યા જૂના સંતો સાથે મેળાપ થયો ? (૨૭/૫૧)

જ. જૂનાગઢમાં ભગતજીને બાળમુકુંદદાસજી તથા જાગા સ્વામી સાથે મેળાપ થયો.

૪. મહંત સૂર્યભારથિ પાસે બાળક પ્રાગજી ભક્ત શું કરતા ? (૧/૧)

જ. મહંત સૂર્યભારથિ પાસે બાળક પ્રાગજી ભક્ત તેમની સેવા કરતા અને રામકથા સાંભળતા.

૫. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ શાની કૂંચીઓ કોને આપી હતી ? (૧૧/૨૨)

જ. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ અક્ષરધામની કૂંચીઓ પ્રાગજીને આપી હતી.

પ્ર.૧૧ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. (કુલ ગુણ : ૬)

■ નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ જ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

(૧) ૩, ૪ (૮/૧૭) (૨) ૨, ૩ (૪/૮) (૩) ૧, ૪ (૧૩/૨૫-૨૬)

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલાં ખોટાં વાક્યોને મથાળાના સંદર્ભમાં સાચાં લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

■ નોંધ :- સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. વનવાસમાંથી મુક્તિ : ત્યારબાદ સોરઠના હરિભક્તોના આગ્રહથી જાગાભક્ત વાંસદા પધાર્યા. અહીં નાથાલાલભાઈને ત્યાં ઉતારો હતો. ગામેગામથી સાધુસંતો જાગાભક્તના સમાગમ માટે આવવા લાગ્યા.

જ. વનવાસમાંથી મુક્તિ : ત્યારબાદ ગુજરાતના હરિભક્તોના આગ્રહથી ભગતજી નડિયાદ પધાર્યા. અહીં ઝવેરીલાલભાઈને ત્યાં ઉતારો હતો. ગામેગામથી હરિભક્તો ભગતજીના સમાગમ માટે આવવા લાગ્યા. (૨૨/૪૨)

૨. ગઢડામાં જળઝીલણીનો સમયો : મને ભજન કરતાં નથી આવડતું. હું મહારાજની આજ્ઞાથી આ જગત ભૂલી જાઉં છું. અને તમે બેઠા છો એમ સ્વામીની મૂર્તિ દેખું છું.

જ. ગઢડામાં જળઝીલણીનો સમયો : મને ધ્યાન કરતાં નથી આવડતું. હું સ્વામીની કૃપાથી આ દેહ ભૂલી જાઉં છું. અને તમે બેઠા છો એમ મહારાજની મૂર્તિ દેખું છું. (૨૬/૪૮)

૩. શાસ્ત્રી યજ્ઞપુરુષદાસજીના ગુરુપદે : સંવત ૧૯૩૮માં વડોદરા મંદિરમાં હરિકૃષ્ણ મહારાજની મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા હતી. ગોવિંદજી ત્યાં આવેલા. તેઓ ઘોડા ઉપર મૂકવાની ઝૂલ સીવતા જાય અને કથા કરતા જાય.
- જ. શાસ્ત્રી યજ્ઞપુરુષદાસજીના ગુરુપદે : સંવત ૧૯૩૯માં સુરત મંદિરમાં ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા હતી. ભગતજી ત્યાં પધારેલા. તેઓ હાથી ઉપર મૂકવાની ઝૂલ સીવતાં જાય અને વાતો કરતાં જાય. (૧૮/૩૪)
૪. ઐશ્વર્ય દર્શન : સંવત ૧૮૫૧માં ભગતજી ગઢડામાં હતા. એક વણિક તેમને ઉતારે આવ્યો ને ભગતજીના નેત્રની કીકી સામે અનિમિષ દૃષ્ટિએ જોઈ રહ્યો.
- જ. ઐશ્વર્ય દર્શન : સંવત ૧૮૫૧માં ભગતજી મહુવામાં હતા. એક બ્રાહ્મણ તેમને ઘેર આવ્યો ને ભગતજીના નેત્રની કીકી સામે અનિમિષ દૃષ્ટિએ જોઈ રહ્યો. (૨૯/૫૯)
૫. થોરે કેળાં : શ્રીનાથજીની સામગ્રીના અડધા મગના બીમાંથી ચોરાશી બેઠક થઈ, તો આ તો મહાપ્રસાદી છે. શામજી તો નિર્દોષ છે.
- જ. થોરે કેળાં : વિઠ્ઠલનાથજીની પ્રસાદીના અડધા તલના દાણામાંથી ચોરાશી વૈષ્ણવ થયા, તો આ તો મહાપ્રસાદી છે. પ્રાગજી તો નિર્દોષ છે. (૯/૧૯)
૬. સત્સંગમાંથી વિમુખ : કોઈ સંપ્રદાયવિરુદ્ધ બોલે અને આપ એને બહાર કરો એ તો સમજાય, પણ આ જાગા ભક્ત જેવા મહાન ગૃહસ્થને આપ બહાર કરો તે સમજાતું નથી.
- જ. સત્સંગમાંથી વિમુખ : કોઈ ધર્મવિરુદ્ધ વર્તે અને આપ એને વિમુખ કરો એ તો સમજાય પણ આ પ્રાગજી ભક્ત જેવા મહાન ભક્તરાજને આપ વિમુખ કરો તે સમજાતું નથી. (૧૫/૨૯)

❧ સમાપ્ત ❧